

Dějiny písma

Vynález písma – obrovský objev, který má kořeny už v pravěku, kdy nestačilo jen ústní předávání informací. Nejdříve vznikaly piktogramy a poté ideogramy. Piktogram je obrázek, který znázorňoval celou větu a smysl byl jasný i bez znalosti jazyka. Ideogram vyjadřoval řadu hlásek a pro jeho přečtení byla nutná znalost mnoha znaků. Posledním bodem této typologie jsou fonogramy, které zaznamenávaly hlásky. Podle pověsti vzniklo ve 27. stol. př.n.l. v Číně obrázkové písmo, kdy každý znak zachycuje symbol pro jednu slabiku. Díky vzniku papíru dochází k rozšíření psaných textů. Roku 3 000 př.n.l. vytvořili Sumerové klínové písmo, které se pomocí rákosu zaznamenává do hliněných destiček. V Egyptě se kolem roku 4000 př.n.l. objevují hieroglyfy. Užívání písma usnadnil vynález papyru a papyrových svitků. Později vznikla Foinická abeceda, která zaznamenávala pouze souhlásky. Písmo bylo převzato Řeky, kteří jej trochu upravili a změnilu podobu některých písmen. Později vznikla klasická řecká abeceda, která se vyvinula z íónského typu písma kolem r. 400 př.n.l. Díky rozkvětu kultury se rozšířila na Sicílii a Apeninský poloostrov. Vzniklo tak písmo irsko-anglické, španělské, písmo papežských a císařských listin a písmo francká. V době karolinské renesance v 8. století se rozšířila znalost čtení a psaní v okruhu Karla Velikého - ten vydával svá nařízení písemně, což usnadňovalo správu říše. Ve franckých klášterech se proto vytvořilo nové, jednoduché písmo: karolinská minuskule. Do 13.století byla jediným druhem latinského písma. Další rozvoj písma byl ovlivněn vynálezem papíru, který do Evropy přivezli Arabové. První výroba papíru v Evropě se uskutečnila ve Španělsku ve 12.stol. Mezi nejznámější badatele, kteří rozluštili písmo patří například Bedřich Hrozný, který rozluštil chetitský jazyk, badatelé Grotefend, Rawlinson a Hincks rozluštili písmo klínové a hieroglyfy rozluštil Jean Francois Champollion.

Historie knihoven

Každý z nás ví, k čemu slouží knihovna. Ale víte jaká je pravá definice tohoto slova? Knihovna je instituce, která shromažďuje a zapůjčuje knihy, časopisy a jiné publikace. Velmi hezkou definici knihovny můžete nalézt v díle Jméno růže od Umberta Eca. Dějiny knihoven souvisí se vznikem a vývojem dokumentu, což je spjato s vytvořením klínového písma 3000 let před naším letopočtem. Knihovny měly fondy uspořádané jako soubor zaznamenaného poznání. Ten, kdo vlastnil knihovnu, byl považován za bohatého člověka. Egypt měl vyspělou kulturu v povodí řeky Nil 3000 let před naším letopočtem. Obrázkové písmo se objevovalo na destičkách a psalo na kámen, po vynálezu papyru, pak na něj. Z důvodu křehkosti papyru se však dochovaly jen nepatrné zbytky staroegyptské literatury. Staroegyptské knihovny byly

často označovány jako „Domy života“ – místa, kde učenci a písaři tvořili a opisovali tajná vědecká a náboženská díla. Každý důležitější chrám měl vlastní knihovnu, což byla většinou malá místnost nebo výklenek ve zdi. Chrám boha Hora v Edfu byl vystavěn v období Ptolemaiovců. Z hlediska knihovnického zde byly místnosti sloužící k archivaci spisů, knihovna textů s posvátnými reliéfy, které se týkaly magických textů a díla zahánějící zlé síly. Parfémy!

Mezopotámie se nacházela v meziřící řek Eufrat a Tigris. Vzniklo zde klínové písmo, které bylo pomocí rákosového písátka zaznamenáváno na hliněné tabulky. Na obrázku můžete vidět záznam o rozdělování piva a chlebových placek, který se našel v Iráku. Vynález piva patří k řadě zásluh Sumerů a zvláště tohoto jejich odkazu si dnes považuje většina lidstva. V úlomcích se dochovalo velké množství hliněných destiček, které se týkaly různých vědních oborů. Knihovna asyrského krále Aššurbanipala se nacházela v Ninive a bylo v ní objeveno 30 000 fragmentů hliněných tabulek. Obsahovala díla babylónského písemnictví, kvůli jehož nashromáždění cestovali písaři po chrámech a palácích po celé zemi. Aššurbanipal byl skutečným průkopníkem v dějinách knihovnictví. Během desetiletí vytvořil neuvěřitelný knihovnický systém, který obsahoval velké množství textů. Kvůli požáru lze za velkou ztrátu považovat zkázu Lvího pokoje, v němž byla uložena podstatná část fondu. Z vykopávek v Asýrii se nám dochovaly zlomky původních katalogů Aššurbanipalovy knihovny. Každá kniha, pokud byla rozdělena do více tabulek, měla v záhlaví uveden svůj název a také pořadí tabulkového „listu“, což lze klasifikovat za předchůdce pozdějšího číslování knižních stran. Čína patří mezi velmi vyspělou civilizaci, která vlastní nejstarší literární památky. Vládcí jednotlivých čínských států měli zřejmě své knihovny a archivy. Císařská knihovna byla založena v pol. 2 stol. Př.n.l. a byla spojena s rozvojem vědy a vzděláváním. O archiv a knihovnu se staral archivář Lao-c'. Ve spojitosti s knihovnictvím v Číně je třeba zmínit jeskyni Tisíce Buddha, ve které bylo nalezeno množství svitků. Císařská knihovna obsahovala anotované bibliografie buddhistických textů, soupisy jejich překladů do čínštiny. Díky dovozu literatury z Indie se v Číně šířil buddhismus. Čínské písmo - Čínština nemá abecedu a používá znaky, tj. slabika je tvořena znakem. Znak určuje význam, tj. sémantiku. Nejjednodušší znak je jediný tah zleva doprava znamenající číslo 1. Nejsložitější znak jsou čtyři draci vedle sebe, má 64 tahů! Řecko bylo těžiště vývoje Středomoří. Největší kulturní dopad na celé antické Středomoří a Přední východ měl vznik helénských říší, kdy Řecko pronikalo na tato území a kolonizovalo je. Samo pak bylo kulturou těchto národů ovlivněno. Převzetím fénického písma došlo k věrnému zaznamenání řeči. Řecké knihovny se nedochovaly, protože fondy byly rozptýleny, ale v době svého rozvoje

tvořily nedílnou součást života. Vzdělanci, vědci a politici vlastnili soukromé knihovny. Múseion neboli chrám múz byl založen Ptolemaiem I. Účelem Múseionu bylo zajistit učencům příhodné podmínky pro bádání, tudíž jako jeho součást vznikla Alexandrijská knihovna. Na základě nákupů po celém světě obsahovala roku 283 200 000 svitků a v 1. stol. před naším letopočtem úctyhodných 700 000. Roku 638 byla bohužel dobytá a zničena Araby. Naštěstí došlo k jejímu vzkříšení a tak se nová Alexandrijská knihovna roku 2002 dočkala otevření. Knihovna v Pergamonu, současné Turecko, byla založena Eumenésem II. po vzoru Alexandrijské knihovny. Byla druhou největší knihovnou na světě. Skládala se ze 4 místností a její fond zanikl společně s Alexandrijskou knihovnou, protože byl do ní převezen, aby nahradil fond zničený při požáru v roce 47. Římská říše vznikla na Apeninském poloostrově a postupně ovládla tehdy známý svět. V Římě se nacházely desítky opisovačských dílen, veřejné i soukromé knihovny a knižní obchody. Stalo se pravidlem, že každý císař za své vlády založil knihovnu. Císař Augustus založil knihovny dvě. Na Palatinu byla za císařů Tiberia a Caliguly rozšířena a stala se největší knihovnou v Římě. Bohužel však byla zničena požárem na konci 1. století. Knihovna na Martově poli byla založena na počest sestry Octavie. Obsahovala mnoho slavných uměleckých děl. Knihovna Ulpia byla založena císařem Traianem a obsahovala přibližně 30 000 svitků, týkajících se řecké i latinské literatury. Poté, co se stala součástí lázní, sloužila návštěvníkům pro jejich vzdělávání a oddech. Poslední zprávy o ní máme z poloviny 5. století. V dnešním Turecku můžete najít ruiny města Efes, s nímž je spjata Celsova knihovna. Impozantní budova byla zřízena Juliusem Aquilou na počest jeho otce Celsa. Obsahovala 12 – 15 000 svitků, kterým poskytovala dobrou ochranu proti vysokým teplotám a vlhkosti. Za knihovnami se totiž nacházely dvě stěny, tak, aby se zabránilo extrémním teplotám a vlhkosti. V Římě se kromě veřejných knihoven nacházely i knihovny soukromé. Ty vlastnily významné osobnosti. Jediná soukromá knihovna, která se dochovala, je v Herkulaneu a obsahovala 2 000 svitků. Vynález knihtisku sice nezměnil svět okamžitě, ale jeho důsledek se během doby stal významným pro vývoj lidstva. Vynález knihtisku je spojen již s Čínou, ale protože v Evropě nebyl čínský způsob sazby písma znám, nastupuje na scénu Johannes Gutenberg. Zlatník, který díky své šikovnosti pronikl do cechu knihvazačů, jehož černému umění, jak je knihtisk označován, vdčíme za rozšíření vzdělanosti mezi širší okruh lidí. Po rozšíření knihtisku do Českých zemí vznikla první velká tiskárna, kterou vlastnil Jan Severýn z Kapí Hory. K podstatnému rozvoji českých tiskáren došlo až v 19. a 20. stol. Počátky knihovnictví v českých zemích jsou spojeny se zakládáním klášterů a s křesťanstvím. Nejvýznamnější přínos mělo

založení Univerzitní knihovny a její zpřístupnění veřejnosti. V roce 1782 Pražští tiskaři odváděli Univerzitní knihovně po jednom výtisku každé tištěné knihy. V roce 1801 měla knihovna 147.000 svazků. Počátky vědeckého života v době osvícenství jsou svázány se Soukromou společností nauk, která vznikla asi v roce 1769. Společnost sdružovala významné badatele, jako byli Gelasius Dobner, František Martin Pelcl, Mikuláš Voigt, Josef Dobrovský, Karel Rafael Ungar a další. Došlo k rozvoji vědeckého knihovnictví a založení knihovny Národního muzea a dalších muzejních knihoven.